

Ю В І Л Е Ї

*Степан Віднянський,
Ганна Харлан*

**ДО 50-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОРА, ЧЛЕНА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ НАШОГО
ЗБІРНИКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ АНДРІЯ ЮРІЙОВИЧА
МАРТИНОВА**

**FOR THE FIFTIETH BIRTHDAY OF A DOCTOR OF HISTORY,
PROFESSOR, MEMBER OF THE EDITORIAL BOARD
OF OUR COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS
ANDRIY YURIJOVYCH MARTYNOV**

Цього року своє 50-річчя святкує Андрій Юрійович Мартинов — доктор історичних наук, професор, відомий історик-германіст і дослідник міжнародних відносин, провідний науковий співробітник відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України, блискучий науковець з великою ерудицією, широким світоглядом і зрештою особистістю, наділена глибокою мудрістю, невичерпною життєдайною енергією, скромністю, непохитними моральними принципами та іскрометним почуттям гумору.

Майбутній учений народився 29 жовтня 1969 року в Києві. Після закінчення середньої школи вступив на історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, який закінчив 1994 року, отримавши диплом із відзнакою. Здобуття вищої освіти Андрій Юрійович поєднував із роботою на посаді архіваріуса.

Становлення молодого історика припало на буремне останнє десятиліття «короткого» ХХ століття. Безпосередній вплив на формування поглядів дослідника здійснили події, які відбувалися на зламі 1980–1990-х років. Завершення «холодної війни», розпад біполярної системи міжнародних відносин, зникнення з політичної карти світу СРСР, здобуття Україною та іншими колишніми радянськими республіками державної незалежності, а також активна розбудова процесів європейської інтеграції, зумовили відмову українських учених від здійснення досліджень

на основі догматичного марксистсько-ленінського підходу. Крім того, початок 1990-х років став часом активних пошуків українськими та зарубіжними дослідниками нових методологічних підходів до інтерпретації повоєнної історії країн Європи, а також переосмислення історії України та її місця у світовому загальноісторичному процесі. Одним із пріоритетних напрямів наукової діяльності українських істориків стало вивчення актуальних проблем всесвітньої історії та історії міжнародних відносин, а також зовнішньої політики незалежної України.

Починаючи з 1994 року, упродовж чверті століття наукова та професійна діяльність Андрія Юрійовича Мартинова безпосередньо пов'язана з відділом історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України. Саме тут він пройшов тривалий шлях від аспіранта до провідного наукового співробітника, праці якого вирізняються глибоким осмисленням фактичного матеріалу, залученням документальних джерел, ретельним аналізом новітніх праць дослідників та оригінальними авторськими інтерпретаціями й висновками.

З 1994 по 1997 рік Андрій Юрійович Мартинов був аспірантом Інституту історії України НАН України. Становлення дослідника та окреслення кола його наукових уподобань відбувалося під впливом наукового керівника, доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента Національної академії наук України, завідувача відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Степана Васильовича Віднянського. Не випадково темою кандидатської дисертації молодий учений обрав особливості формування та розвитку українсько-німецьких відносин на тлі активного розгортання процесу європейської інтеграції. Варто зазначити, що євроінтеграційна проблематика стала й дотепер залишається однією з ключових у роботі відділу. Глибокі базові знання, ерудиція та широкий світогляд А.Ю. Мартинова, а також невтомна підтримка наукового керівника, сприяли ретельній підготовці дисертаційного дослідження.

1997 року на засіданні спеціалізованої вченої ради Інституту історії України НАН України Андрій Юрійович Мартинов успішно захистив кандидатську дисертацію «Українсько-німецьке співробітництво у контексті європейської інтеграції (1990-ті рр.)». Молодий учений став одним із перших германістів у незалежній Україні, студії яких висвітлювали основні тенденції розвитку українсько-німецьких відносин у постбіполярну епоху. Андрій Юрійович здійснив перше в українській історіографії цілісне наукове дослідження українсько-німецького співробітництва в умовах бурхливого розвитку європейських інтеграційних процесів періоду 1990-х рр. з позицій політичного неореалізму. Невдовзі дисертацію було видано окремою брошурою, головні ідеї якої дотепер

залишаються актуальними для дослідників новітньої історії Німеччини та українсько-німецьких відносин. Основні положення та висновки дослідника не лише витримали сувору перевірку часом, але й сьогодні не втратили свого наукового та практичного значення. Підтвердженням непересічної наукової цінності вищезазначеної праці стало присудження Андрію Юрійовичу Мартинову Премії НАН України для молодих учених.

Упродовж наступних років, які минули після захисту кандидатської дисертації, молодий дослідник перетворився на вченого з широким науковим світоглядом, адже його безпосередніми наставниками були знані в Україні та за її межами історики-міжнародники І.М. Мельникова, І.М. Кулінич, П.С. Сохань, М.М. Варварцев, С.В. Віднянський. У 1997–1998 роках Андрій Юрійович Мартинов виконував обов'язки молодшого наукового співробітника, 1998–2002 — наукового співробітника. 13 березня 2002 року йому було присвоєно звання старшого наукового співробітника за спеціальністю 07.00.02. — *всесвітня історія*. З 2009 року Андрій Юрійович виконував обов'язки провідного наукового співробітника відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України. Упродовж цього періоду наукові інтереси Андрія Юрійовича зосередилися на дослідженні новітньої історії Федеративної Республіки Німеччина, історії міжнародних відносин та європейської інтеграції після 1945 року, а також еволюції концептуальних засад зовнішньої політики незалежної України. Водночас він наполегливо працював над докторською дисертацією та опублікував низку ґрунтовних наукових статей в українських і закордонних фахових виданнях.

Закономірним результатом багаторічної кропіткої науково-дослідницької діяльності Андрія Юрійовича Мартинова стала підготовка рукопису докторської дисертації на тему «Соціально-економічний і політичний розвиток об'єднаної Німеччини (1990–2005 роки)». Науковим консультантом виступив доктор історичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України, завідувач відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Степан Васильович Віднянський. Публічний захист згаданої дисертації відбувся 2008 року під час засідання спеціалізованої вченої ради в Інституті історії України НАН України.

Дисертаційне дослідження Андрія Юрійовича було покладене в основу індивідуальної монографії «Об'єднана Німеччина: від «Боннської» до «Берлінської» республіки (1990–2005 рр.)». На основі документальних матеріалів німецьких архівів, новітніх праць з історії, соціології та філософії учений здійснив фундаментальне дослідження тенденцій внутрішньополітичного, соціально-економічного розвитку та трансформації зовнішньополітичних стратегій, зумовлених об'єднанням Західної та

Східної Німеччини в одну державу. На особливу увагу заслуговують висновки дослідника про роль Німеччини в процесах європейської інтеграції та сучасних процесах глобалізації. Вчений слушно наголосив на тому, що сучасна зовнішня політика ФРН все більше зближується зі спільною зовнішньою та оборонною політикою Європейського Союзу, адже в епоху глобалізації наднаціональні інтеграційні структури все частіше заміняють національні держави в ролях головних суб'єктів міжнародних відносин. Вищезазначена монографія А.Ю. Мартинова дотепер залишається чи не найґрунтовнішою працею в сучасній українській історіографії, присвяченою історії Федеративної Республіки Німеччина після 3 жовтня 1990 року.

Завдяки спільним зусиллям Андрія Юрійовича Мартинова та Степана Васильовича Віднянського 2006 року побачила світ монографія «Україна в Організації Об'єднаних Націй: 60 років участі у розв'язанні найважливіших міжнародних проблем» з передмовою міністра закордонних справ України Бориса Тарасюка, а 2009 року вийшла друком нова книга цих двох авторів — «Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу». Монографія присвячена ключовим постатям в історії європейської інтеграції, їхньому внеску в розбудову зони миру, стабільності та процвітання на кордонах «старої» Європи, а також приєднання до Євросоюзу низки країн колишнього соціалістичного табору, внаслідок якого Європейський Союз постав перед необхідністю вирішувати нові виклики, пов'язані насамперед із перспективами подальшого розширення та роллю ЄС на світовій арені в умовах глобалізації. Про високий науковий фаховий рівень та популярність цієї праці переконливо свідчить її друге, доповнене та перероблене видання 2011 року, а також активне використання матеріалів цієї монографії не лише дослідниками історії міжнародних відносин, а й студентами вищих навчальних закладів. Політичні портрети «батьків-засновників Європейського Союзу» написані на основі документальних джерел та з урахуванням новітніх методологічних підходів. Учені зосередили увагу на біографіях сімнадцяти політичних діячів, які активно долучилися до процесів розширення та поглиблення європейської інтеграції на різних етапах існування Європейського Союзу. Зокрема, предметом ґрунтовного та неупередженого аналізу дослідників стали постаті таких непересічних особистостей, як Ріхард Куденхов-Калергі, Томаш Гарріг Масарик, Жан Монне, Вінстон Черчилль, Конрад Аденауер, Шарль де Голль, Віллі Брандт, Маргарет Тетчер, Гельмут Шмідт, Жак Делор, Михайло Горбачов, Гельмут Коль, Вацлав Гавел, Ганс-Дітріх Геншер, Іоанн Павло II, Романо Проді та Ангела Меркель. Діяльність цих видатних представників європейської політичної еліти, ідеї і погляди яких

мали вирішальний вплив на формування та розвиток сучасної моделі об'єднаної Європи, зображена на широкому історичному тлі, що є промовистим свідченням непересічної наукової цінності вищезазначеного видання.

Упродовж багатьох років Андрій Юрійович є відповідальним редактором періодичних випусків анотованої історичної хроніки міжнародних відносин «Зовнішня політика України в умовах глобалізації», що з 2004 року видаються відділом історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України. На сьогодні авторський колектив підготував до друку чотири випуски (1991–2003 рр., 2004–2007 рр., 2008–2013 рр., 2014–2016 рр.), в яких подано багатий фактичний матеріал щодо відносин України з державами, які входять до Європейського Союзу, іншими країнами Європи, Співдружністю Незалежних Держав, країнами Північної Америки та Південної Америки, Азії, Близького Сходу та Африки.

Творчий доробок доктора історичних наук, професора Андрія Юрійовича Мартинова відзначений державними нагородами. Так, 2006 року йому було присуджене Почесне звання «Відмінник освіти України». 2016 року він отримав Почесну Грамоту Кабінету Міністрів України. 2015 року вченому присвоєно звання професора за спеціальністю 07.00.02 — всесвітня історія. 2019 року йому вручено Почесну грамоту Президії НАН України. Проте Андрій Юрійович Мартинов — не лише самотужки дослідник, щиро відданий історичній науці, але й талановитий наставник. Завдяки його мудрому керівництву, конструктивній критиці, слухним порадам та моральній підтримці було захищено п'ять кандидатських дисертацій, присвячених актуальним проблемам германістики та історії міжнародних відносин. Крім того, Андрій Юрійович виступив науковим консультантом під час підготовки докторської дисертації А.В. Грубінка «Участь Великої Британії у процесі становлення і розвитку Спільної зовнішньої політики і політики безпеки Європейського Союзу (1990–2016 рр.)», успішно захищеної 2018 року.

Про фахову зрілість і науковий авторитет дослідника красномовно свідчить його активна участь у редакційних колегіях та спеціалізованих вчених радах із захисту дисертацій. Упродовж тривалого часу Андрій Юрійович виконував обов'язки члена спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій в Дипломатичній академії України при Міністерстві закордонних справ України, а з 2018 року він є членом спеціалізованої вченої ради в Державній установі «Інститут всесвітньої історії НАН України». Крім того, Андрій Юрійович входить до складу редколегій міжвідомчого наукового збірника «Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки» та електронного фахового видання «Європейські історичні студії».

Учений успішно поєднує наукову діяльність із викладацькою. Він є викладачем спецкурсів «Політичні лідери країн Заходу ХХ — початку ХХІ століття» та «Сучасні проблеми європейської інтеграції» на історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Також Андрій Юрійович Мартинов активно займається популяризацією наукових знань, зокрема регулярно надає засобам масової інформації експертні коментарі щодо актуальних проблем міжнародних відносин і зовнішньої політики України.

Коло наукових інтересів Андрія Юрійовича не обмежується виключно історією Федеративної Республіки Німеччина та історією міжнародних відносин. Велика ерудиція, широкий науковий світогляд та постійне прагнення до самовдосконалення дозволили вченому здійснювати глибокі дослідження з соціології та опублікувати низку ґрунтовних наукових праць. Зокрема, у співавторстві з доктором соціологічних наук, професором Едуардом Андрійовичем Афоніним побачили світ наступні видання: «Велика розтока (глобальні проблеми сучасності: соціально-історичний аналіз» (2002 р.), «Українське диво: від депресії до соціального оптимізму» (2019 р.).

Сердечно вітаючи Андрія Юрійовича з ювілеєм, колеги, друзі та учні з відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України зичать йому міцного здоров'я, довгих років життя, творчого натхнення та нових здобутків у науковій діяльності. Нехай добрі слова, висловлені на пошану ювіляра, додадуть Андрію Юрійовичу наснаги для успішної реалізації всіх творчих задумів.